

Jonathan Jackson

Taina artei

A deveni artist după chipul lui Dumnezeu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JACKSON, JONATHAN

Taina artei : A deveni artist după chipul lui Dumnezeu /

Jonathan Jackson ; trad. din lb. engleză de Dragoș Dâscă ;
prolog de Arhim. Efrem Vatopedinul. - Iași : Doxologia, 2016

ISBN 978-606-666-507-0

I. Dâscă, Dragoș (trad.)

II. Efrem Vatopedinul,, arhimandrit (pref.)

Pentru limba română, copyright © Editura Doxologia, 2016, traducere de Dragoș Dâscă, *Taina artei. A deveni artist după chipul lui Dumnezeu* Copyright © Jonathan Jackson, 2014. All Rights Reserved. Published by arrangement with the original publisher, Ancient Faith Publishing (formerly known as Conciliar Press)

© Editura DOXOLOGIA, 2016.

ISBN 978-606-666-507-0

Jonathan Jackson

Taina artei

A deveni artist după chipul lui Dumnezeu

Prolog de Arhim. Efrem Vatopedinul

Traducere de
DRAGOȘ DÂSCĂ

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura Doxologia
2016

CUPRINS

Prolog de Arhim. Efrem Vatopedinul 7

Rugăciunea artei 13

Introducere 17

Necunoscutul 21

1: Arta ca Frumusețe 23

2: Arta ca Taină & Nebunie 37

Rugăciune 52

3: Arta ca Rugăciune & Mijlocire 55

Totul trebuie să transcendă 73

4: Arta ca Ascultare 75

5: Arta ca Act de Credință:
Care este organul vital? 91

6: Arta ca Profeție 103

<i>Artistul pierdut</i>	120
7: Arta ca Sacrament	123
<i>Odă unui luptător duhovnicesc</i>	139
8: Arta ca Jertfă	141
9: Bucurați-vă, o, artiștilor	163
Epilog: Întrebări ale lui Hristos către oameni, cu referire la menirea artistului	181
Viața Sfântului Genesius din Roma	195
Mulțumiri	201
Îndemn la rugăciune și meditație: Alte întrebări adresate de Hristos	205
Lecturi recomandate	209
Note de final	211
Despre autor	217

Prolog*

Dumnezeu Creatorul este atât primul, cât și desăvârșitul artist. „Pe toate într-o înțelepciune le-a făcut” (Psalm 103, 25), întreaga zidire a făcut-o „bună foarte”. La începutul creației domnea o armonie în relația dintre Dumnezeu, om și lume. Însă din clipa în care a intrat prin om păcatul în lume, această relație armonioasă s-a alterat. O putere parazită și dușmănoasă a adus scindarea, dizarmonia, stricăciunea și urâțul în întreaga zidire.

A fost nevoie să se facă „Cuvântul trup” (Ioan 1, 14) pentru ca întregii zidiri să i se binevestească reînnoirea într-o veșnică sa frumusețe și la o măsură și mai înaltă decât cea dintru început. Cuvântul lui Dumnezeu intră în istorie, în civilizația omenirii ca să dea vieții omului frumusețe și sens autentic. În acest fel, zidirea primește și pregustă încă de aici aceste făgăduințe ca o arvună și așteaptă cu nerăbdare desăvârșirea de la sfârșitul veacurilor.

Cuvântul lui Dumnezeu, Înțelepciunea lui Dumnezeu, i Se descoperă deplin omului, celui pe care l-a cinstit cu chipul Său. Dar cărui om i Se descoperă? „Înțelepciunea nu intră în sufletul necioplit”** (Înțelepciunea lui Solomon 1, 4).

* Traducere din limba neogreacă de Mircea Ștefan.

** În varianta sinodală a Sfintei Scripturi găsim termenul „viclean”. Cuvântul din Septuaginta este „κακότεχνος”. Am ales această variantă pentru că se potrivește mai bine cu textul și contextul [n.tr.].

Dumnezeu nu Se descoperă pe Sine sufletelor necizelate, necioplite, ci dorește comuniunea cu sufletele delicate, sensibile la frumos. Sfântul Porfirie spune că „cine vrea să devină creștin trebuie să devină mai întâi poet”, vrând prin aceste cuvinte să accentueze valoarea sensibilității și nobleței duhovnicești a creștinului care trebuie să fie iubitor de frumos, nobil, pildă de compasiune și iubire.

Ortodoxia produce cultură, o cultură diferită de celelalte. Abordarea acestei culturi este dificilă celor care nu sunt cunoscători ai descoperirilor mai presus de fire ale lui Dumnezeu în Duhul Sfânt făcute omului, deoarece cultura ortodoxă este transcendentă, iar arta care izvorăște din ea are, cu siguranță, multe elemente transcendente și apofatice. Hristos se trăiește, însă se trăiește „mai presus de minte, de cuget și simțire”. Taina lui Hristos nu se epuizează. Hristos poate să ne vorbească prin mijloacele cotidiene, dar, în același timp, să rămână și o taină, o taină neînțeleasă, însă una râvnită. Marea greșeală a Apusului, spune Sfântul Nicolae Velimirovici, este că L-a scos pe Hristos din cultura lui, din teatrul, cinematograful, muzica, poezia, pictura și arta lui.

Astăzi trăim într-o cultură dominată de iubirea de plăceri și de celebritate. Cei mai mulți creatori și artiști fie nutresc, fie conduc pe om spre dobândirea unei cât mai mari plăceri și faime. Artistul contemporan trebuie să depășească această superficialitate și să abordeze frumusețea autentică, frumusețea nestrucată a virtuții și a veșniciei. „Frumusețea va mântui lumea” spunea Dostoievski. Însă ce fel de frumusețe? Cu siguranță nu frumusețea zidită, deoarece zidirea nu se poate mântui pe sine. Frumusețea nezidită a lui Dumnezeu sau, mai bine zis, „Cel împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor” (Psalm 44, 3) va mântui lumea.

În această carte, autorul, Jonathan Jackson, mărturisește experiența sa de mai bine de douăzeci de ani în domeniul artei. Scopul acestei cărți, după cum el însuși afirmă, este de a deschide un dialog între sufletul creștin și taina artei. Artistul râvnește și își dorește să devină mai creștin, iar creștinul mai artist. Pornind de la renașterea duhovnicească a artistului ca chip a lui Dumnezeu, Jonathan Jackson îl pune în concordanță pe artist cu viața în Hristos, lucru pe care l-a reușit el însuși în viața sa. Și, într-adevăr, este uimitor faptul că un star de la Hollywood îl trăiește pe Hristos în viața, în meseria și arta lui. Astfel el devine un artist în Hristos fără, desigur, să trâmbițeze acest lucru. Nu este neapărat nevoie ca artistul care se inspiră de la Hristos să și vorbească despre Hristos. Faptele lui, creațiile lui vorbesc tainic despre El și îl inspiră pe spectator, pe ascultător și pe cititor. Artistul nu este un misionar, cu toate că, indirect, acționează ca un apostol. Aceasta este lucrarea cea mai înaltă pe care poate să o ofere artistul lui însuși și lumii întregi, ceea ce, în esență, este și Taina artei: renașterea artistului însuși ca chip, icoană a lui Dumnezeu și, prin intermediul faptelor lui, renașterea admiratorilor lui.

Fericitul întru-pomenire Gheorghios Papazachos, profesor de medicină, a avut o discuție foarte interesantă pe această temă cu Sfântul Porfirie Kafsokalivitul. Când domnul Papazachos i-a cerut Sfântului Porfirie binecuvântarea să vorbească studenților despre Hristos în afara cursurilor lui de medicină pe care le ținea în amfiteatrul arhiplin al Universității, Sfântul Porfirie nu i-a îngăduit aceasta, subliniindu-i faptul că, odată ce el însuși trăiește viața în Hristos prin spovedanie și Sfânta Împărtășanie, prin persoana lui, îl duce pe Însuși Hristos în amfiteatru.

Omul, precum scrie Jonathan Jackson, „caută în mod energetic armonia lui interioară, o mântuire totală prin care toate simțurile să fie eliberate și vindecate”. Această vindecare și mântuire este rezultatul colaborării omului cu Dumnezeu, a comuniunii și unirii personale a omului cu Dumnezeu și care se realizează prin rugăciune. Cea mai înaltă formă de creație și artă este rugăciunea, „arta artelor”, după cum o numesc Părinții. Artistul care se roagă are întotdeauna inspirație și creează de fiecare dată lucruri luminoase și de înaltă calitate.

Jonathan Jackson este un artist foarte talentat și renumit în spațiul artei interpretative, al muzicii, poeziei, prozei. Din întâlnirile personale pe care le-am avut cu el în timpul vizitelor lui la mănăstirea noastră, ne-am încredințat atât de râvna lui pentru Dumnezeu, cât și de iubirea lui pentru semenii. El consideră arta ca pe o taină, punând-o în legătură cu credința, rugăciunea, profeția, dăruirea, ca pe o mișcare dezinteresată și ca pe o jertfă pentru semenii. El însuși lucrează și se străduiește în mod cu totul dezinteresat, de aceea și prezența harului lui Dumnezeu este evidentă în viața sa.

Urăm cititorilor acestei cărți, artiști sau nu, ca Dumnezeu Artistul-Creatorul să-i inspire în „lupta cea bună”, prin care vor gusta frumusețile nespuse ce se revarsă din Persoana Lui, vor lumina și vor înfrumuseța viața, arta și mediul în care trăiesc.

Arhimandritul EFREM VATOPEDINUL,
Egumenul Sfintei Mari Mănăstiri a Vatopedului
23 februarie, praznicul Sf. Mucenic Policarp, Episcopul Smirnei

*Cel care vrea să devină creștin
trebuie mai întâi să devină poet.*

SFÂNTUL PORFIRIE¹

RUGĂCIUNEA ARTEI

Cea mai înaltă artă este rugăciunea: fie că este sub forma unui monolog, a unui solilocviu sau a unei priviri: într-o tonalitate de bucurie sau de disperare. Oare nu avem datoria să devenim pilde vii de viață și moarte? Este viața noastră doar un serviciu, un stat de plată sau un spectacol de succes care durează o singură noapte? Sau este cosmică, răscumpărătoare și rânduită din punct de vedere spiritual? Este doar o prefăcătorie? Ori poate ficțiunea insuflă viață în realitate, precum un prieten de încredere, vădind nu doar motivul mijlocului, ci și consecința scopului?

Sau nu este decât spectacolul de moment, un spectacol menit să stârnească râs sau lacrimi? Ori cumva, într-un chip tainic, ne luminează anii pe care i-am uitat, visele noastre prezente și temerile noastre viitoare? Precum Shakespeare și Scripturile din vechime, oare nu dezvăluim deșertăciunea răzbunării și mâhnirea unei iubiri ce s-a răcit? Oare nu proiectăm chiar în inima iubitei noastre audiențe extazul

unei sacre povești de dragoste, nădejdea restaurării și harul unei a doua șanse?

Nu am fost noi creați după chipul Treimii? Vorbim și astfel nădăjduim că unii Îl vor auzi – știind că adevăratul artist dinlăuntrul omului trebuie să fie Duhul Sfânt. Fiindcă Hristos este totul și în toate, iar noi Îl întâlnim înlăuntrul fiecăruia dintre noi – în ochii unei surori sau în înțelepciunea unei mame, în lacrimile unui tată sau în îmbrățișarea unui frate.

Bucură-te, o, artistule, fiindcă tu i-ai desfătat pe îngerii cei nevăzuți! Cât de binecuvântați suntem noi cei care credem prin vocație și – oare este prea dramatic să spunem astfel – prin destin?

*Prima cerință pe care ne-o adresează
o operă de artă este să ne predăm.*

Privește! Ascultă! Primește!

Dă-te la o parte din cale.

*(Nu-ți folosește la nimic să te întrebi
dacă opera de artă din fața ta merită
o astfel de predare, fiindcă nu este cu putință
să afli aceasta, până ce nu te vei fi predat.)*

C.S. LEWIS²

INTRODUCERE

Nu este nevoie să fii creștin pentru a fi un mare artist. Nu este nevoie să fii creștin pentru a picta cu măiestrie, pentru a cânta convingător, pentru a scrie povești sfâșietoare sau pentru a interpreta piese de teatru cu o putere transfiguratoare. Nu am nici cea mai mică intenție să sugerez contrariul. Dar este viața creștinului contradictorie sau complementară cu vocația unui artist? Sunt ele ostile una față de cealaltă sau profund unite? Scopul acestei cărți este să deschidă un dialog între sufletul creștin și taina artei.

Cercetarea istoriei creștinismului și descoperirea relației intime dintre Hristos și arte au fost pentru mine – ca artist – o sursă de inspirație. Prin iconografie, catedrale maiestuoase și imnografie poetică, creștinii din vechime L-au trăit pe Hristos prin intermediul unei realități holistice, sacramentale și artistice. Această viziune creștină timpurie nu diviza sacrul de secular sau fizicul de spiritual creând schizofrenia psihologiei noastre religioase moderne. Primele secole ale creștinismului dezvăluie o Biserică străină de aceste concepte